



MHJ

مجله تاریخ پزشکی

دوره سیزدهم، شماره چهل و ششم، سال ۱۴۰۰  
<https://doi.org/10.22037/mhj.v13i46.34139>

Journal Homepage: <http://journals.sbm.ac.ir/mh>



مقاله پژوهشی

## سکته مغزی از دیدگاه طب ایرانی

علی محمد مداحیان<sup>\*۱</sup>

۱. استادیار طب ایرانی، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، مرکز توسعه تحقیقات بالینی بیمارستان علی بن ابیطالب، رفسنجان، ایران.

### Letter to the Editor

## Stroke from the Perspective of Persian Medicine

Ali Mohammad Madahian<sup>1\*</sup>

1. Ali-Ibn Abi-Talib Hospital, Ph.D of Traditional Persian Medicine, Assistant Professor, Clinical Research Development Unit, Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran.

### اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۹۹/۱۱/۱۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۵/۱۶

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۰۶/۱۷

### واژگان کلیدی:

طب ایرانی

انسداد

سبک زندگی

\*نویسنده مسؤول: علی محمد

مداحیان

آدرس پستی: ایران، رفسنجان، مرکز

توسعه تحقیقات بالینی بیمارستان علی

بن ابیطالب، دانشگاه علوم پزشکی

رفسنجان.

پست الکترونیک:

Baniadam000@gmail.com

## سر دبیر محترم

یکی از اختلالات مغز، سکتة مغزی است که یکی از شایع‌ترین عوامل مرگ و میر در دنیا است. در طب جدید، اختلال خون‌رسانی یکی از مهمترین عوامل اثرگذار در اختلال عملکرد عضو شناخته می‌شود و مهمترین علت مرگ سلولی و عضوی است (۱، ۲).

در طب ایرانی دو علت مهم سکتة ام‌تلا و دیگری انقباض مجاری است و وجود غلظت نیز یکی از مهمترین علل این ام‌تلا یا پر شدگی است و در تعریف آن نوعی انسداد است در مسیر و مجاری حس و قوت و حرکت که موجب از بین رفتن حس و حرکت عضو می‌شود (۳). به طور کلی غلیظ و لزج بودن خلط و کیفیت آن یکی از مهم‌ترین عوامل در ایجاد انسداد یا سده در طب ایرانی هست. دیگر علل انسداد ناشی از خلط عبارتند از: زیادی و پر شدن خلط (امتلا)، ایجاد ورم یا ریخ توسط خلط، یا بواسطه کیفیت قابض آن خلط (۳، ۴).

با کمی توجه به متون طب ایرانی بنظر می‌رسد بتوان طیف درجاتی از انسداد مجاری ثانویه به غلظت را بین بیماری‌های مختلف مغز و اعصاب پیدا نمود (۳)، یعنی یسته به درجه انسداد مجاری ثانویه به غلظت، بیماری‌ها می‌تواند خفیف‌تر باشد مانند سردرد و سرگیجه ناشی از غلظت تا در نهایت که به مرور زمان انسداد کامل‌تر در سکتة مغزی رخ می‌دهد (۳، ۴). بنابراین شاید بتوان این نظریه را مطرح کرد که افراد واجد بیماری‌های خفیف مغز ناشی از غلظت مستعد بیماری‌های خطرناک‌تری مانند سکتة در آینده هستند و از طرفی می‌توان با انجام تدابیر پیشگیرانه از وقوع اختلالات شدیدتر در این افراد جلوگیری نمود.

به عبارتی دیگر بنظر می‌رسد در متون طب سنتی سده یا انسداد مجرا (سده)، طیف دارد و می‌تواند موجب ایجاد طیفی از بیماری‌های مغز در افراد مستعد به مرور زمان شود و بسته به میزان انسداد علایم و بیماری‌های متفاوتی می‌تواند رخ دهد. چنانچه در مراحل اولیه انسداد مجرا، علایم جزئی‌تر مثل سیاه رفتن چشم حین برخاستن (سدر) و در مراحل بعد که درجه انسداد بیشتر گردد، مقدمات بی‌حسی، صرع، یا سکتة

فراهم می‌شود (۳). به عنوان مثال در متون طب ایرانی می‌خوانیم: "بسیاری خدر (بی‌حس شدن عضو)، می‌تواند مقدمه‌ی فالج (فلج یک طرفه) باشد یا مقدمه‌ی صرع یا مقدمه‌ی سکتة یا مقدمه‌ی تشنج و هرگاه که خدر در عضوی پدید آید و با استفراغ زایل نشود و از پس خدر هم دوار (سرگیجه) ایجاد شود، بیم باشد که به سکتة باز گردد و گاه باشد که سرسام (نوعی سردرد) سرد به خدر و استرخاء (مرحله انسداد ناکامل مجرا) باز گردد و آنجا (درین مواقع) سبب خدر، بسیاری خون غلیظ باشد (۵).

یا به عنوان مثالی دیگر می‌خوانیم: "پیدا شدن بیماری‌های بلغمی بیشتر در نزد پیرها و در فصل زمستان و در هنگام برف و باران زیاد و امثال آن پیدا می‌شود، مثل فلج، لقوه، سکتة، سردرد، دوار سر، خون‌ریزی و تب‌های همیشگی. همین که انسان در خود این علامات را دید باید بتعریق، حمام رفتن، کم غذا خوردن، خوردن غذاهای خشک و روزه بپردازد و اگر بیماری پیشرفت داشت باید مسهل ملایمی پس از استعمال منضج استعمال شود. این نوع بیماری‌ها معمولاً دیر درمان می‌شوند" (۶). یا در جایی دیگر چنین آمده: "افزایش غلظت در فصل تابستان (مناطق خاص) شیوع بیشتری دارد، زیرا از طرفی قدرت بدن در اثر گرما تحلیل رفته است و از طرفی بدلیل کثرت خوردن میوه‌های آبدار و نوشیدن آب (سرد)، استعداد تعفن اخلاط افزایش می‌یابد. اگر تابستان خشک جنوبی باشد و پاییز پر باران باشد، احتمال (تغلیط اخلاط) در تابستان افزایش می‌یابد (۷). و البته این مرض در سرزمین‌های گرم کمتر بروز می‌کند، زیرا اصلی‌ترین سبب آن غلظت ماده است به نحوی که به سبب کاهش حرارت غریزی، حس از بین می‌رود و این بواسطه سردی مفرط حاصل می‌شود (۴).

بنابراین از آنجا که یکی از عوامل موثر در ایجاد انسداد از دیدگاه طب سنتی غلظت است و با توجه به اهمیت موضوع غلظت در مقوله پیشگیری، بایستی خطر عوامل غلظت و فساد اخلاط مانند سبک زندگی نامناسب و کم تحرکی (۸) و پرهیز از غذاهای سریع‌الفساد مانند شیر و ماهی در افراد مستعد، پرهیز از پرخوری (۹)، پرهیز از مصرف زیاد میوه‌های آبدار و

غذاهای لزج و عدم رعایت آداب غذایی (۱۰) را به افراد گوشزد کرد تا از تشدید اختلالات مغزی در آنها پیشگیری نمود. در نهایت شاید بتوان گفت یک فرد مستعد با زمینه خانوادگی یک اختلال مغزی ثانویه به غلظت، در صورت عدم رعایت تدابیر پیشگیرانه مستعد اختلالات شدیدتر ناشی از غلظت و انسداد مجراست، اگرچه این ادعا به بررسی و تحقیقات بیشتری احتیاج خواهد داشت.

## References

1. Chan PH. Reactive oxygen radicals in signaling and damage in the ischemic brain. *Journal of Cerebral Blood Flow & Metabolism*. 2001;21(1):2-14.
2. Simon RP, Aminoff MJ, Greenberg DA. *Clinical Neurology*. 7 ed. New York: Mc Graw Hill; 2009.
3. Arzani MA. *Teb-e Akbari*. Qom: Jalalodin; 2008. (Persian).
4. Nazem Jahan MA. *Exir Azam*. Tehran: Iran University of Medical Sciences - Institute of History of Medicine, Islamic and Complementary Medicine; 2008. (Persian).
5. Jorjani E. *Zakhireh Kharazmshahi*. Qom: Ehya Tebe Tabii Institute; 2012. (Persian).
6. Kermani MK. *Daqaiq al-Ilaj fi al-Tibb*. Kerman: Saadat; 1983. (Persian).
7. Razi M. *Alhavi fi-al-tibb*. Beirut: Dar Ehia Al Tourath Al -Arabi; 2002.
8. Ibn-e-Sina AH. *Al-Qanun fit-tib* [The Canon of Medicine] (research of ebrahim shamsedine). Beirut Lebanon: Alaalami Beirut library Press; 2005.
9. Razi B. *Kholastotajarob*. Tehran: Manshor Samir; 2014. (Persian).
10. Shirazi M. *Tashil al-Elaj va Resale-e Hafez al-Sehheh*. Qom: Qom Institute of Natural Medicine Rehabilitation; 2007. (Persian).



MHJ

Medical History Journal

Autumn 2021; 13(46): e24

<https://doi.org/10.22037/mhj.v13i46.34139>

Journal Homepage: <http://journals.sbmu.ac.ir/en-mh>



ORIGINAL RESEARCH

Stroke from the Perspective of Persian Medicine

Ali Mohammad Madahian<sup>1\*</sup> 

1. Ali-Ibn Abi-Talib Hospital, Ph.D of Traditional Persian Medicine, Assistant Professor, Clinical Research Development Unit, Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran.

ARTICLE INFORMATION

LETTER TO THE EDITOR

Received: 7 February 2021

Accepted: 7 August 2021

Published online: 8 September 2021

Keywords:

Persian Medicine

Blockage

Life Style

\* Corresponding Author: Ali  
Mohammad Madahian

Address: Ali-Ibn Abi-Talib Hospital,  
Clinical Research Development Unit,  
Rafsanjan University of Medical  
Sciences, Rafsanjan, Iran.

Email: Baniadam000@gmail.com

© Copyright (2018) Medical Ethics and Law Research Center, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

Cite this article  
as:

Madahian AM. Stroke from the Perspective of Persian Medicine. *Medical History Journal* 2021; 13(46): e24.